

ערלה ומעשר בקפריסין של צלף 7

1. ברכות לו. "אמר רב יהודה אמר רב צלף של ערלה" עד לו: "ותיפוק ליה דנעשה שומר לפרי"

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לו עמוד א
 אמר רב יהודה אמר רב: צלף של ערלה בחוצה לארץ - זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין. למימרא, דאביונות פירי וקפריסין לאו פירי? ורמינהו: על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה, ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ! - הוא דאמר כרבי עקיבא; דתנן, רבי אליעזר אומר: צלף - מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין, רבי עקיבא אומר: אין מתעשר אלא אביונות בלבד, מפני שהוא פרי. - ונימא: הלכה כרבי עקיבא! - אי אמר הלכה כרבי עקיבא, הוה אמינא - אפילו בארץ, קמשמע לן: כל המיקל בארץ - הלכה כמותו בחוצה לארץ, אבל בארץ לא. - ונימא: הלכה כרבי עקיבא בחוצה לארץ, דכל המיקל בארץ - הלכה כמותו בחוצה לארץ! - אי אמר הכי, הוה אמינא: הני מילי - גבי מעשר אילן, דבארץ גופא מדרבנן, אבל גבי ערלה דבארץ מדאורייתא - אימא בחוצה לארץ נמי נגזור, קמשמע לן רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריסין. אמר ליה: מאי דעתך - כרבי עקיבא דמיקל, ולעביד מר כבית שמאי דמקילי טפי! דתנן: צלף, בית שמאי אומר: כלאים בכרם, ובית הלל אומר: כלאים בכרם, אלו ואלו מודים שחייב בערלה. הא גופא קשיא! אמרת צלף, בית שמאי אומר: כלאים בכרם, אלמא מין ירק הוא, והדר תני: אלו ואלו מודים שחייב בערלה, אלמא מין אילן הוא! הא לא קשיא; בית שמאי ספוקי מספקא להו, ועבדי הכא לחומרא והכא לחומרא. מכל מקום, לבית שמאי הוה ליה ספק ערלה, ותנן: ספק ערלה בארץ ישראל - אסור, ובסוריא - מותר, ובחוצה לארץ - יורד ולוקח, ובלבד שלא יראנו לוקט! - רבי עקיבא במקום רבי אליעזר עבדינן כותיה, ובית שמאי במקום בית הלל אינה משנה.

2. רי"ף ברכות כה: (בדפי הרי"ף) "אמר רב יהודה" עד פלפלי רטיבתא" ותלמידי רבינו יונה ברכות כה: (בדפי הרי"ף) ד"ה ותימה וד"ה ונמצא

רי"ף מסכת ברכות דף כה עמוד ב
 כשמואל אמר רב יהודה אמר רב צלף של ערלה זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקא אכיל קפרס [דף ל"ו ע"ב] והלכתא הכין דזורק את האביונות ואוכל את הקפרס ומדלגבי ערלה לאו פרי הוא גבי ברכה נמי לאו פירא הוא ולא מברכינן עילויה בפה"ע אלא בפה"א

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף כה עמוד ב
ותימה הוא למה סתם דבריו הרי"ף ז"ל ולא כתב בפירוש צלף של ערלה בחו"ל שבפירוש נראה בגמ' שרב לא התיר אלא בחו"ל ואית דבעו מימר שכוונתו היתה שאפי' בארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין ומסייע ליה להאי סברא מדאמרינן בתר הכי רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות ואכיל קפריסין א"ל כמאן כר' עקיבא וקא סברת כל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל וניעביד מר כב"ש דמקילין טפי שהם מסופקין אם הוא מין אילן או אם הוא מין ירק ולדידהו הוה ליה ספק ערלה וספק ערלה בחוצה לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט אבל לבית הלל סבירא להו דאילן הוא והוה ליה ודאי ערלה ואם איתא דאמרי' כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ א"כ במחלוקת ב"ש ובית הלל נאמר ג"כ דהלכה כב"ש דמקילין טפי והוה ליה ספק ערלה ואפי' האביונות עצמן מותרין בחוצה לארץ ומהדרין הכי השתא ר"ע במקום ר"א עבדינן הלכה כותיה (בכל התורה כולה) וב"ש במקום בית הלל אינה משנה ומפרשי' דה"ק בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה ולא נאמר בו הלכה כדברי המיקל דכיון שאינה משנה כלל לא נפסוק כדברי בית שמאי דמקילין טפי וכי היכי דבית שמאי במקום בית הלל אינה משנה הכי נמי ר' אליעזר במקום רבי עקיבא אינה משנה שהדבר ידוע שהלכה כרבי עקיבא מחבירו והכא נמי הלכתא כמותו דלא הוי פרי אלא האביונות בלבד:

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף כה עמוד ב
ונמצא לפום מסקנא דשמעתא דהלכתא כר' עקיבא שאמר שאינו נקרא פרי אלא האביונות בלבד ואפי'
 בארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפרס כדברי ר' עקיבא ולפיכך לא כתב הרי"ף ז"ל בחוצה לארץ ואין
 זו ראייה כלל שכך הוא עיקר הפי' ב"ש במקום בית הלל אינה משנה וכיון שאינה משנה כלל לא נאמר בזה
 כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ שאם כן נמצינו עושין בחוצה לארץ כדברי ב"ש שמקילין והיינו
 עושין שלא כהלכה כיון שב"ש במקום ב"ה אינה משנה אבל רבי עקיבא במקום ר"א משנה היא ולא עוד
 אלא דהלכה כר"ע מחברו ובזה נוכל לומר כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל ונפסוק הלכה בחוצה לארץ
 לקולא אליבא דר"ע שדי שנפסוק הלכה כר"א בארץ לחומרא אבל לא בא לדחות שלא יהיה הלכה כר"א
 כלל ואפי' בארץ דאע"ג דהלכה כר"ע מחבירו ה"מ כשחולק עם יחיד ואין לו שום סיוע אבל הכא הבריייתא
 מסייעא ליה דתניא על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר ב"פ האדמה ועל האביונות ועל הקפרס
 אומר ב"פ העץ דאלמא משמע דאפילו הקפרס והתמרות נקראים פרי כדעת ר"א וכיון דבריייתא מסייעא
 ליה לר"א די כשנפסוק הלכה כר"ע בחו"ל בלבד מטעם דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אבל
 בארץ יהיה הלכה כר"א לחומרא ונדון אותו כפרי בארץ ובחו"ל עבדינן כר"ע לקולא דזורק את האביונות
 ואוכל את הקפרסים ועל כרחן אית לן למימר שכוונת הרי"ף ז"ל לא היתה להתיר אפי' בא"י דכיון שרב לא
 אמר אלא בחו"ל היאך יכול להקל ולהתיר בשם רב מה שהוא לא היה מתיר ואפשר שמפני שהביא
 המעשה דרב אשי שהיה בח"ל לא הוצרך לפרש יותר. מפי מורי הרב נר"ו:

3. קידושין לח: "תנן התם החדש" עד א"ל עולא

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לח עמוד ב
 תנן התם: החדש - אסור מן התורה בכל מקום, ערלה - הלכה, והכלאים - מדברי סופרים. מאי הלכה?
 אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכתא מדינה; עולא אמר רבי יוחנן: הלכה למשה מסיני.

4. רש"י ברכות לו. ד"ה ערלה וד"ה דכל המיקל בארץ

רש"י מסכת ברכות דף לו עמוד א
ערלה בחוצה לארץ - מדברי סופרים היא.

דכל המיקל בארץ - בערלה, הלכה כמותו בחוצה לארץ, דכיון דאינה מן התורה, הלך אחר המיקל.

5. קידושין לט. "אמר ליה לוי לשמואל" עד אמרי חריפי דפומבדיתא" ו"אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן ערלה בח"ל

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לט עמוד א
 אמר ליה לוי לשמואל: אריוך, ספק לי ואנא איכול. רב אויא ורבה בר רב חנן מספקו ספוקי להדדי.

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לט עמוד א
 אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן: ערלה בח"ל - הלכה למשה מסיני. א"ל ר' זירא לרבי אסי, והתניא: ספק ערלה
 בארץ - אסור, בסוריא - מותר, (בחוצה לארץ - יורד ולוקט!) אישתומם כשעה חדא, א"ל, אימא כך נאמר:
 ספיקא מותר, ודאה אסור

6. ר"ן קידושין טו: (בדפי הרי"ף)

הר"ן על הרי"ף מסכת קידושין דף טו עמוד ב
 גרסי' בגמ' [דף לט א] א"ר אסי אמר ר' יוחנן ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני א"ל רבי זירא לרב
 אסי והא תניא ספק ערלה בארץ ישראל אסור בסוריא מותר. כלומר ואי ודאי בחוצה לארץ הלכה היא היכי
 מזלזלין בספקא אשתומם כשעה חדא א"ל אימר כך נאמרה ספקא מותר ודאה אסור. ויש שלמדו מכאן
 דמאי דאמרי' דספקא דאורייתא לחומרא דבר תורה הוא ולא מדברי סופרים דהא אמרינן הכא שהוצרכה
 הלכה להתיר ספקא. ואי מהא לא איריא דהכא אצטריך למשרי כל שנולד בו שום ספק בעולם ואע"פ שאינו
 כדאי להתיר במקום אחר דמשום הכי אמרינן (ברכות דף לו א) דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה

לארץ ואפילו יחיד במקום רבים דכל ספקא שריא ואפילו קרוב לודאי ואפילו לספוקי להדדי נמי שרי ואילו בשאר איסורין ודאי עובר משום לפני עור ומיהו קושטא דמילתא הכי איתא דספקא דאורייתא איסורו דבר תורה שאם לא תאמר כן אשם תלוי למה וכ"ת שאני התם דאיתחזק איסורא הניחא למאן (כריתות דף יז ב) דבעי ביה חתיכה אחת משתי חתיכות אבל למאן דלא בעי מאי איכא למימר ואע"ג דסתם לן תנא בפרק כל היד [דף יד ב] דבעינן חתיכה משתי חתיכות לא משמע דאיהו ותנא דבריייתא דלא בעי פליגי בהכי ועוד מדאיבעי לן בפ"ק דחולין (דף יא א) מנא לן הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא ואתינן למפשטה משבירת עצם בפסח ודכותיה כדאיתא התם דרחמנא אמר ועצם לא תשברו בו וניחוש שמא ניקב קרום של מוח אלא דאמרינן זיל בתר רובא ואם איתא מאי ראייה מהנהו לרובא דעלמא דאתחזק איסורא דהא הנהו אפי' לא אזלינן בתר רובא שרו דספק טריפות נינהו וכל ספק איסורא רחמנא שרי אלא ודאי משמע דמאי דאמרינן דספק דאורייתא לחומרא דבר תורה ולא מדבריהם: אבל הר"ם ב"ן ז"ל כתב דמאי דאמרינן דספקא לחומרא מדבריהם הוא שהחמירו בספקו והביא ראייה לדבריו מדאמרינן בפרק עשרה יוחסין (דף עג א) בגמ' אי זה הוא שתוקי אמר רבא דבר תורה שתוקי כשר מ"ט רוב כשרים אצלה ומיעוט פסולין אצלה ואי דאזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובא פריש מאי אמרת דילמא אזלא איהי לגבייהו ה"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי והתורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא אלמא לא אסרה תורה אלא האסורין ודאין הא ספק האסורין לא ואין זה מחזור דאדרבה דוק מינה דבעלמא ספקא דאורייתא אסור דאי לא למה ליה לרבא לארוכי לישניה כולי האי לימא מ"ט משום דהוה ליה ספק וספקא שרי ומאי שנא ממזר דנקט אלא ודאי ספק ממזר דוקא קאמר אבל שאר ספקי לא וממזר שאני דרביה רחמנא קרא להתיירא וכדאמרינן התם לעיל מיניה [דף עב ב] ת"ר גר נושא ממזרת והולד ממזר דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר גר לא ישא ממזרת מ"ט דר' יוסי חמשה קהלי כתיבי חד לכהנים וכו' וחד למשרי ממזר בשתוקי וחד למשרי שתוקי בישראל וכו' [ור' יהודה כהנים ולויים מחד קהל נפקי] ואיבעית אימא תרי קהלי נינהו ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קרא נפקי לא יבא ממזר בקהל ה' בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא ואי בעית אימא [הכא נמי תרי] קהלי נינהו וטעמיה דר' יהודה מהכא הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר אלמא מיתורא דקראי הוא דמייית' ליה בין לר' יוסי בין לר' יהודה הא בעלמא ספקו כודאו. וכלשון הזה כתב רש"י ז"ל שם ואיבעית אימא הכא נמי תרי קהלי נינהו כלומר להנך תרתי דרשות תרי קראי איצטריכו דאי לא אייתי קרא לא הוה דרשינן ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק יבא אלא הוה אמרינן ככל שאר ספקי אסור על הודאי אזהרת ודאי ללקות עליו ועל הספק אזהרת ספק לאיסורא ע"כ:

7. תמורה לג: "ואלו הן הנשרפין" עד "את שדרכן"

תלמוד בבלי מסכת תמורה דף לג עמוד ב
ואלו הן הנשרפין: חמץ בפסח - ישרף, ותרומה טמאה, והערלה, וכלאי הכרם

8. תמורה לד: "וכל הנשרפין" עד "ר' יהודה" ורש"י ד"ה כל הנשרפין לא יקרבו וגליון הש"ס לרעק"א שם

תלמוד בבלי מסכת תמורה דף לד עמוד א
וכל הנשרפין לא יקרבו

רש"י מסכת תמורה דף לד עמוד א
כל הנשרפין לא יקרבו - דלמא אתי איניש ואשכח להו ואכיל להו.

גליון הש"ס מסכת תמורה דף לד עמוד א
רש"י ד"ה כל הנשרפין וכו' דלמא אתי איניש. קשה לי למאי צריך טעמא לזה כיון דמצותו בשרפה פשיטא דלא יקרבו לבטל מצותו:

9. תוספות תמורה לג: ד"ה הנשרפין אפרן מתחילת התוספות עד "והא דאמר אשירה"

תוספות מסכת תמורה דף לג עמוד ב

הנשרפין אפרן מותר ונקברים אפרן אסור - צריך עיון טעמא מאי ואומר מורי הרמ"ר דנשרפין כיון שצוה הכתוב לשורפן אחר שעשה כאילו נעשית מצותו ואין לך דבר שנעשית מצותו ומעלין בו ה"נ כיון שנעשית מצותו הלך אסוריה

10. בעל המאור סוכה יז. (בדפי הרי"ף) וראב"ד

המאור הקטן מסכת סוכה דף יז עמוד א

[דף לה ע"א] והא דתנן אתרוג של אשרה ושל עיר הנדחת פסול איכא נוסחי דגרסי בגמ' עלה מ"ט משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה ונוסחי משובשת אינון דהא לא איצטריכא לן מאחר שאין בה לא היתר אכילה ולא היתר ממון בידוע שהוא פסול ועוד דהא כתותי מכתת שיעוריה כדאמרי' בלולב דאוקימנא למתני' באשרה דמשה. והא דאמר רבא לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל כשר אע"פ שלא הזכירה הרי"ף הלכה היא ובע"ז דאית לה ביטול דלא מכתת שיעוריה ואם נטלו כשר אפי' קודם ביטול כיון דאית ליה ביטול ומצות לאו ליהנות ניתנו וכשר ביום ב' דלא בעינן לכם והוא אינו מתכוין לזכות בו כדי שתאמר דהויא לה ע"ז ביד ישראל ואין לה בטלה עולמית אלא בנטילה בלבד הוא שמתכוין ואם נטלו אחר ביטול אפי' ביום הראשון כשר דהא לכם קרינן ביה בין כך ובין כך לכתחלה לא יטול דמאיס לגבוה ושמעת מינה דכל היכא דלית ליה ביטול אפי' ביום שני פסול ואפי' בדיעבד משום דכתותי מכתת וכמאן דליתא כל עיקר דמי וה"ה לאתרוג ושמעינן מינה דאתרוג של ערלה שפסול משום שאין בה לא היתר אכילה ולא היתר ממון לא שנו אלא ביו"ט ראשון אבל ביו"ט ב' כיון דלא בעינן לכם מה לנו אם אין בו לא היתר אכילה ולא היתר ממון ומכאן אתה למד לכל הפסולין האמורים במשנתינו והאמורים בברייתא ובגמ' שלא נאמרו אלא ביו"ט ראשון כדאמרי' באתרוג שנקבחה עכברים וניקב נקב מפולש במשהו ושאינו מפולש בכאיסר ונולדו באתרוג סימני טריפה בעיא ולא איפשיטא.

כתוב שם: ושמע מינה דאתרוג של ערלה שפסול משום שאין בו לא היתר אכילה ולא היתר ממון לא שנו אלא ביום ראשון וכו'.

אמר אברהם: לא מיחוורא הא מילתא, דהא תרומה טמאה וערלה מן הנשרפים הן כדאיתא במסכת תמורה [דף לג ב] הילכך מכתת שיעוריהו.

11. רש"י ברכות לו. ד"ה גבי מעשר

רש"י מסכת ברכות דף לו עמוד א
גבי מעשר - דהא דרבי עקיבא לגבי מעשר איתמר, דמעשר פירות האילן דבארץ גופה דרבנן, שהתורה לא חייבה לעשר אלא דגן תירוש ויצהר.

12. רמב"ם הלכות תרומות ב"ו, א:כו

רמב"ם הלכות תרומות פרק ב

הירקות אע"פ שהן מאכל אדם אינן חייבין במעשרות (נט) אלא מדבריהן, לפי שנאמר במעשר (ס) תבואת זרעך תבואה וכיוצא בה, אבל הירקות אינן בכלל התבואה, וכן * יראה לי (סא) שהוא הדין בתרומה, שהרי נאמר בה דגנך תירושך ויצהרך כל הדומה לאלו אבל (סב) תרומת הירק מדבריהם כמעשר.

רמב"ם הלכות תרומות פרק א

התרומה בזמן הזה ואפילו במקום שהחזיקו עולי בבל (רכז) ואפילו בימי עזרא אינה מן התורה אלא מדבריהן שאין לך תרומה של תורה אלא בא"י בלבד, ובזמן שכל ישראל שם (רכח) שנאמר כי תבואו ביאת כולכם כשהיו בירושה ראשון וכמו שהן עתידין לחזור בירושה שלישית, לא כשהיו בירושה שנייה שהיתה בימי עזרא (רכט) שהיתה ביאת מקצתן ולפיכך לא חייבה אותן מן התורה, * וכן יראה לי (רל) שהוא הדין במעשרות שאין חייבין בזמן הזה (רלא) אלא מדבריהם כתרומה. +/השגת הראב"ד/ התרומה בזמן הזה וכו' עד שהן עתידין לחזור בירושה שלישית. א"א לא כיון להלכה יפה דהא קי"ל כרבי יוחנן דאמר ביבמות תרומה בזמן הזה דאורי"י והוא עצמו נראה שכך כתב בתחלת הספר ואי איתא להא מילתא בחלה הוא דאיתא